

EDUARD TOLDRÀ *i Cantallops*

Manuel Capdevila i Font

EDUARD TOLDRÀ I CANTALLOPS

Edició: Ajuntament de Cantallops i Vinyes dels Aspres

© Del text: Manuel Capdevila i Font, 2012

© De les fotografies: Arxiu Biblioteca de l'Orfeó Català, Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Biblioteca Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, Fons Manel Capdevila Font, Fons Montserrat Oriol i Fons Narcisa Toldrà

Correcció lingüística: Anna Boschdemont

Projecte gràfic: Editorial Gavarres (Jon Gieré)

Impressió: Nexè Impressions

Tiratge: 1.000 exemplars

Dipòsit legal: Gi-1275-2012

Primera edició: Cantallops, setembre de 2012

NOTA LEGAL

Qualsevol reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada prèvia autorització dels titulars dels drets que s'indiquen en els crèdits, excepte en els casos específicament previstos per la llei. Dirigiu-vos a l'editor si desitgeu obtenir autorització per efectuar-les.

Agraïments especials

*A Albert Carbonell per la seva inestimable
mediació per l'obtenció d'imatges*

*A Narcisa Toldrà per la seva
predispició i amabilitat*

Evocació d'Eduard Toldrà

EN EL CINQUANTENARI DE LA SEVA MORT

És ara, quan recordem Eduard Toldrà en complir-se els cinquanta anys de la seva mort prematura, quan ens adonem de la seva grandesa, la percepció de la qual s'ha anat engrandint amb el pas del temps. Les seves obres es toquen molt i compten ja amb una discografia considerable. Pocs cantants ofereixen un recital sense incloure algunes cançons de Toldrà en el programa, i crec que aquest coneixement i estima per la seva obra anirà creixent i estenent-se pel món a mesura que passin els anys. Perquè la seva música és molt directa, sincera, inspirada i aliena a qualsevol moda del moment.

Per a mi, és molt difícil escriure sobre Toldrà sense evocar al mateix temps la figura del meu pare, el seu amic fidel i entrenyable durant tota la vida i, després, el seu biògraf. Ell, que cada estiu anava a passar uns dies a la casa pairal de la seva família, a Cantallops, hauria sigut immensament feliç descobrint la placa que des d'ara recordarà el pas del gran compositor per aquest poble empordanès.

Crec que és el meu pare qui hauria d'escriure aquesta evocació, i em permeto cedir-li un moment la paraula, llegint un text que va escriure uns mesos després

**Eduard Toldrà, als set anys,
amb un mig violí**

Foto: C. Casas. Procedència:
Fons Narcisa Toldrà.

de la mort de Toldrà, que crec que reflecteix una mica el que hauria escrit si hagués tingut la sort de poder viure la commemoració d'aquest cinquantenari que tan feliç l'hauria fet, i a la qual tant hauria pogut aportar. Escrigué:

«Els que hem tingut la fortuna de gaudir de l'amistat d'Eduard Toldrà, encara que mai deixéssim d'apreciar les seves virtuts, de valorar la seva intel·ligència i d'admirar les seves actuacions, ens adonem ara, quan ja no està al nostre costat, que la nostra estima, la nostra valoració i la nostra admiració eren en certa manera il·lusòries, o almenys insuficients. I és que el tracte freqüent i sostingut ens havia habituat de tal manera a la seva companyia que totes les qualitats de les quals el sabíem posseïdor se'ns apareixien com una cosa 'natural'; eren com 'el nostre pa de cada dia', la transcendència del qual es minimitza pel costum. Però es va tancar fatalment el cercle de la seva vida, i aquesta se'ns apareix, completa en la seva rodonesa, com un miracle de perfecció. I ens envaeix la sensació d'estar en deute amb ell, perquè en otorgar-nos la seva amistat, ens donava molt més del que teníem la impressió de rebre. És molt difícil reflectir en una quartilla la suma de complexitats d'una personalitat qualsevol; és impossible quan té la riquesa de matisos de la d'Eduard Toldrà. Només puc dir, sis mesos després de la seva mort, precedits de trenta-cinc anys d'amistat, que ara és quan crec començar a conèixer-lo realment; que en ocupar-me d'ordenar els seus papers i pormenoritzar [sic] el seu currículum vitae, se m'ha anat agegantant diàriament la seva figura i se m'ha anat perfilant l'autèntica magnitud de la seva qualitat humana i de la seva categoria artística. I la meua conclusió és aquesta: no he conegut a ningú que iguali, ni tan sols que se li acosti, la qualitat humana i la categoria artística que, unides en rara conjunció, tingué Toldrà, i que durant 67 anys es va entestar discretament a dissimular-nos».

Jo comparteixo totalment la seva opinió. Jo no el vaig conèixer tant com el meu pare, naturalment, però gràcies a aquesta entranyable amistat que ells dos tingueren, vaig poder-hi tenir molt contacte ja des de petit, i la seva figura és una presència constant en els meus records d'infància i de joventut.

No puc, en el poc espai de què dispo, explicar amb detall com era Eduard Toldrà. I el problema d'escriure sobre Toldrà és que hom no sap per on començar. La seva personalitat fou tan rica i el seu anecdotari tan variat, que la tria es fa molt difícil. Per exemple, pocs saben que li agradava molt dibuixar i que tot sovint es passejava amb un bloc i un llapis a la mà i dibuixava el que tenia al davant. Molt autocrític amb tot el que feia, guardà molt pocs dibuixos, possiblement més aviat conservats per la seva muller. Jo en conec dos, fins ara inèdits, de Cantallops, que figuren com a il·lustracions d'aquest escrit, i quatre de Sant Feliu de Guíxols, que il·lustren un article meu publicat el 2008 per la revista *Àncora* explicant la relació que tingué amb aquesta bella població baixempordanesa.

Obviant la dificultat que esmentava, començaré esbossant unes quantes idees que crec escaients en aquest moment. En primer lloc, el meu convenciment que Eduard Toldrà és el músic més complet que ha tingut mai Catalunya. Quin altre

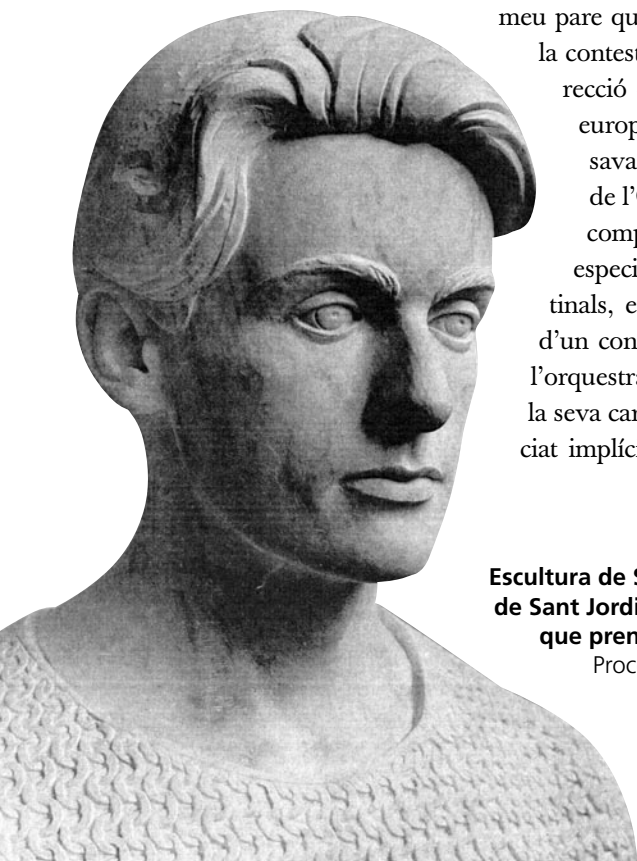
músic tenim que hagi estat al mateix temps un extraordinari instrumentista, en aquest cas de violí, un extraordinari intèrpret de música de cambra, un extraordinari pedagog, un extraordinari director d'orquestra i un extraordinari compositor? I a més, un home extraordinari? Tenim, certament, extraordinaris músics en qualsevol d'aquestes facetes, i fins i tot alguns que excel·liren en diverses d'aquestes, però no en recordo cap altre que brillés amb tant fulgor en totes. És per això que m'atreveixo a dir que és el músic més complet que ha donat mai Catalunya, i això el converteix, als meus ulls, en el més important.

Una altra qualitat que jo valoro molt de la seva personalitat és l'honestedat. Potser la valoro especialment perquè en el món de l'art, i concretament en el de la música, que conec bé, el triomf no sol anar sempre lligat a l'honestedat, i rarament portada a uns extrems com els que practicà Toldrà, que mai, en cap ocasió, abdicà d'uns principis que tenia molt arrelats. Molt sovint, si hagués fet una mica la vista grossa, la seva carrera se n'hauria vist beneficiada. Ell mai transigí.

Potser és una conseqüència d'això el fet, que també vull destacar, que Toldrà no es creà mai cap enemic. Fou un d'aquests rars exemples de persones de les quals tothom parla bé. Tot i que fou un músic molt superior a molts dels seu entorn, mai provocà l'enveja de cap d'ells. Tothom que el tractà quedà encisat pel seu caràcter, la seva bonhomia, la sinceritat que sabia transmetre.

També m'agradaria destacar una faceta molt important de la seva biografia, que crec que no s'ha valorat prou, i que és la seva voluntat de servei al país

i la fidelitat a les seves arrels. Recordo els desesperes del meu pare quan descobria que havia anat enderrent la contestació a una carta en què se li oferia la direcció d'un concert d'una important orquestra europea, perquè sabia que l'acceptació suposava l'anul·lació d'un dels concerts matinals de l'Orquestra Municipal. Ell creia que el seu compromís amb el públic barceloní, i molt en especial el seu estimat públic dels concerts matinals, era molt més primordial que la direcció d'un concert a l'estranger, per important que fos l'orquestra i la incidència que això pogués tenir en la seva carrera internacional, a la qual havia renunciat implícitament en acceptar la direcció de l'Or-

Escultura de Sant Jordi de la capella del comtat de Sant Jordi de Calonge, obra de Joan Rebull, que pren com a model el seu amic Toldrà.

Procedència: Fons Narcisa Toldrà

Eduard Toldrà fou un virtuós del violí.

**Eduard Toldrà, dirigint
l'Orquestra Municipal
de Barcelona.** Foto: Brangulí.
Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

questra Municipal, a la qual es dedicà plenament. Aquests desesperats del meu pare els vaig viure moltes vegades. Però hi ha un altre aspecte que vull destacar. Molt sovint s'ha parlat amb grans elogis, molt merescuts, dels grans sacrificis que feren els músics catalans que, després de la guerra, triaren el difícil i amarg camí de l'exili, i des d'aquest, lluitaren per fer present arreu del món el país aniquilat. Però, en canvi, es parla poc d'aquells que triaren un camí potser tan dolorós i molt més difícil, el de quedar-se i intentar reconstruir el país i, empassant-se tota la bilis que calia, anar posant en marxa la recuperació, conscients que l'ocupació no podia durar sempre, i que el poble necessitava ajut moral per suportar-la i superar-la. En aquest sentit, la labor que féu Toldrà amb l'Orquestra Municipal és

**Eduard Toldrà, dirigint
l'Orquestra Municipal de
Barcelona al Palau de la Música.**
Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

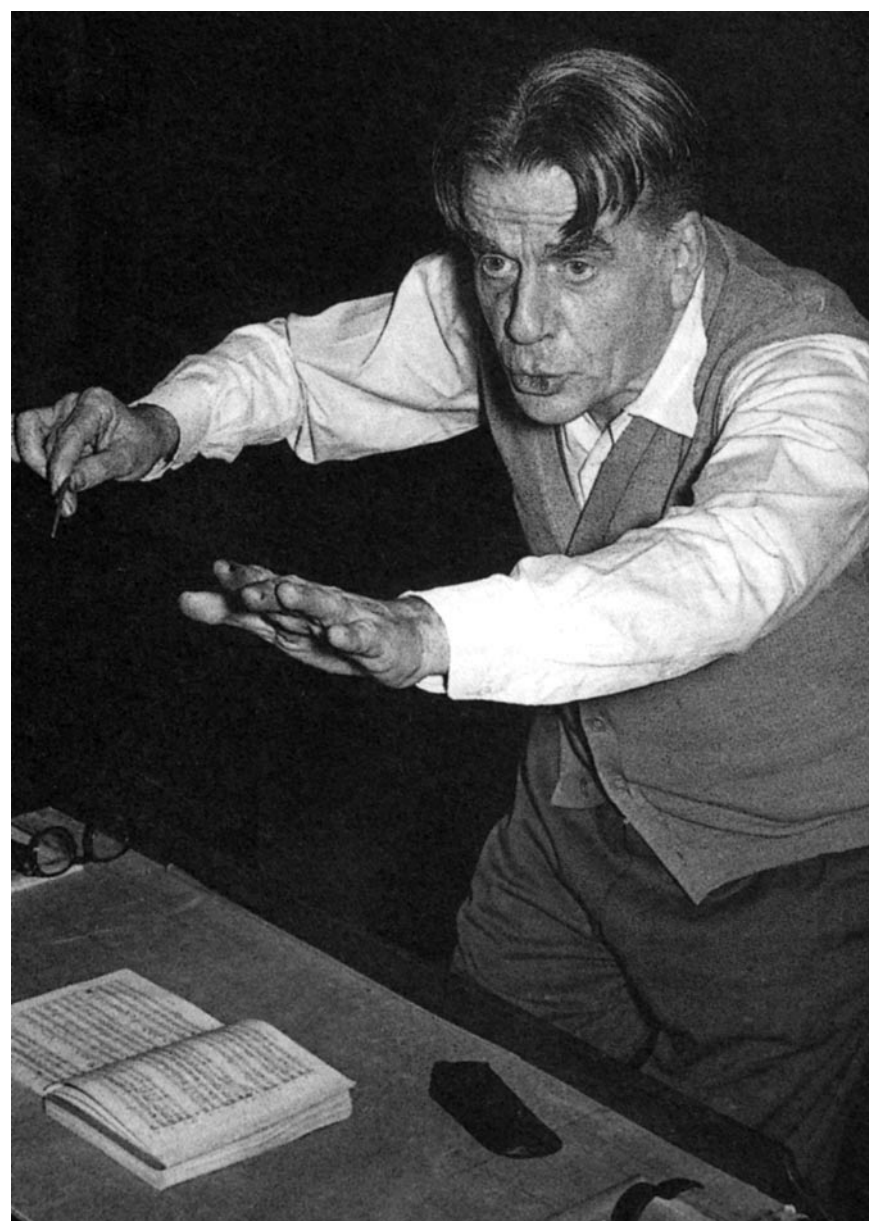
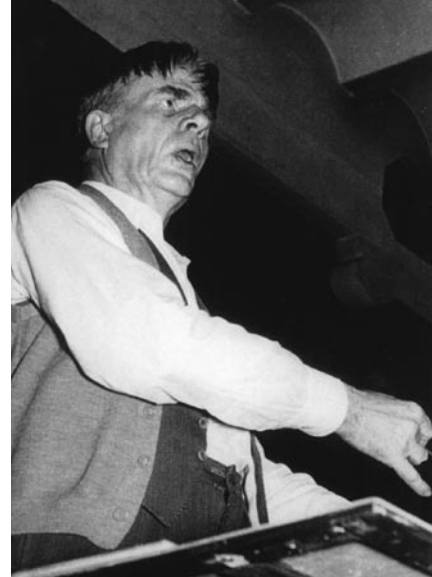
diffícilment apreciable per les generacions actuals. En un moment en què els contactes amb l'exterior amb prou feines existien, i en què el mercat discogràfic era inexistent, diverses generacions de barcelonins debem el nostre coneixement del món simfònic i, en general la nostra cultura musical, als concerts de l'Orquestra Municipal. I el que no saben els que no ho visqueren és l'enorme esforç que hagué de fer Toldrà per portar a terme la seva tasca. Crear una orquestra en un moment en què no hi havia la més mínima infraestructura, sense partitures, sense contactes internacionals, només amb el gran haver d'uns músics d'una qualitat notable i d'uns ciutadans àvids de bona música, fou una empresa de bojós. Però encara costà molt més el mantenir-la. Toldrà, a més de músic, hagué de fer de

tot. Les hores que arribà a passar recorrent despatxos municipals per intentar solucionar els problemes més absurds i més allunyats de la seva sensibilitat, són incomputables. Però ell tenia uns objectius molt clars i mai no es desanimà, ni quan l'alcalde de torn, creuant-se'l per un passadís, el saludà amb uns cordials copets a l'espatlla, tot dient-li: «Què, mestre, com va la banda?». Els músics eren conscients del que feia, i per això tots l'adoraven i procuraven fer-li les coses al més fàcil possible.

És per això que, quan penso en tot el que Toldrà féu pel seu país, trobo vergonyós que Barcelona no li hagi dedicat encara una gran monument. Seria molt feliç si com a conseqüència de la commemoració d'aquest cinquantenari es donés solució a aquest oblit imperdonable. L'extingida Associació Eduard Toldrà, en ocasió del centenari, ara fa disset anys, va fer ja una petició oficial a l'Ajuntament en aquest sentit sense ésser atesa per cap dels tres alcaldes successius que la rebren. Ara també n'hem presentat una altra als Amics de Toldrà. A veure si es nota el canvi que hi ha hagut a l'Ajuntament i tenim més èxit... Seria bo que seguissin el bon exemple donat pel Conservatori Municipal, que li dedicà la sala d'actes, i per l'Ajuntament de Vilanova, que va erigir un bonic i important monument a un dels seus fills més il·lustres. També l'ha honorat amb un bust el Palau de la Música Catalana, amb tota justícia, ja que Toldrà és el músic que més vegades ha actuat en aquesta sala, amb molta diferència amb qualsevol altre.

La placa que des d'ara lluirà a l'exterior de la seva casa d'estiu a Cantallops serà la tercera que li han dedicat. En té una a la casa on va néixer, a Vilanova i la Geltrú, i una altra, oferta per la Societat General d'Autors, a la casa on passà els darrers anys de la seva vida, al carrer Girona de Barcelona.

El cinquantenari que estem commemorant servirà per recordar Eduard Toldrà, potser per descobrir-lo per a moltes persones, però amb el pas dels anys el seu record s'anirà difuminant a mesura que anem desapareixent les persones que el vàrem conèixer. Malauradament, queden molt pocs testimonis discogràfics d'alguna de les seves facetes bàsiques. Amb prou feines res del Toldrà violinista, i molt poc del Toldrà director d'orquestra. Li va tocar viure en una època i en unes circumstàncies que no ho feren possible. Però sempre quedarà la seva música, i aquesta sí que no crec que mai deixi d'escoltar-se. La música de Toldrà fou acceptada amb èxit des del primer moment, perquè, sense renunciar mai a uns principis de qualitat extrema, sabé connectar amb la sensibilitat del poble. Si algun adjectiu es pot aplicar a la música de Toldrà és el de catalana. Si alguna música catalana existeix, és la d'Eduard Toldrà. I això per un fenomen de pura sensibilitat, d'identificació amb l'entorn, de sinceritat en els sentiments. Toldrà no usà mai, en cap ocasió, un tema popular català per donar caràcter a la seva música. Però els seus temes, tractats per ell, es convertien en catalans. Potser això fou

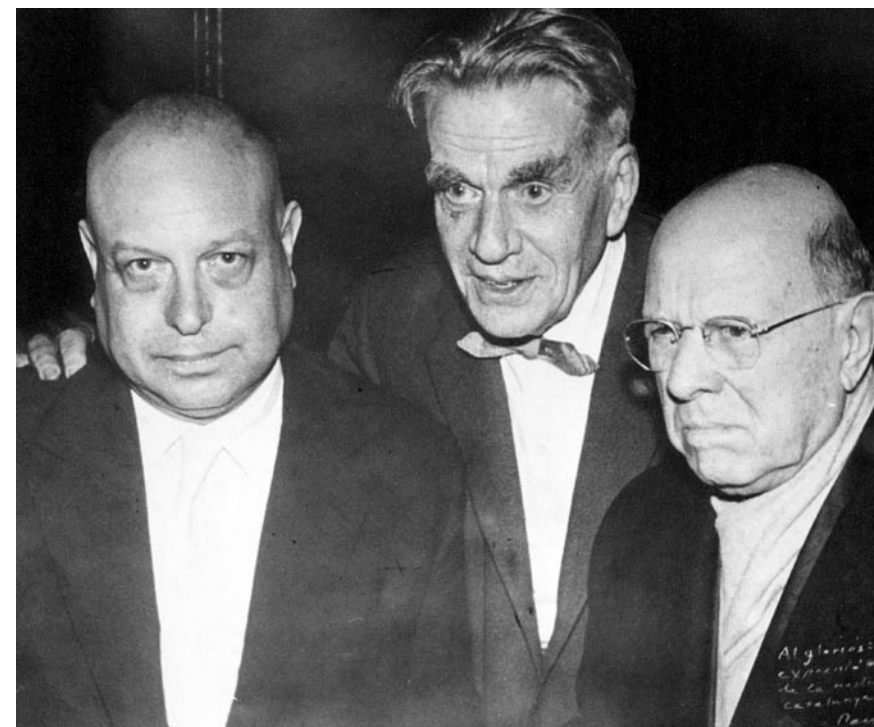
Toldrà, amb la seva gran expressivitat, dirigint. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

una conseqüència de l'atmosfera que visqué Toldrà, en plena ebullició del noucentisme. Conceixia a fons la poesia catalana, que és darrere de tota la seva música i li fou sempre font d'inspiració, fins i tot per a la música instrumental, però és sobretot en les seves cançons on aquesta inspiració es transforma en identificació. Conec pocs casos en la història de la cançó en què la unitat entre poema i música sigui tan profunda i tan intrínseca. Mai oblidaré que el poeta Tomàs Garcés, arran d'un homenatge que li vàrem organitzar al Festival de Cadaqués, em va dir que quan rellegia el seu cicle *L'ombra del lledoner* no podia fer-ho sense pensar en la música de Toldrà, de tant com aquest havia captat l'essència dels poemes.

He escrit abans que Toldrà fou un gran violinista, un gran quartetista, un gran pedagog, un gran director i un gran compositor. És potser aquesta darrera faceta la que ara ens interessa més, però voldria fer quatre pinzellades brevíssimes sobre els altres aspectes.

Naturalment haig de començar, com en totes les biografies, recordant que Eduard Toldrà va néixer a Vilanova i la Geltrú, el 7 d'abril del 1895. Per tant, fa només disset anys que vàrem commemorar el centenari del seu naixement. El Toldrà violinista fou una conseqüència natural de la professió del seu pare, també violinista, de qui va rebre els primers ensenyaments. Als set anys es va presentar davant el públic. El 1905 la família Toldrà es va traslladar a Barcelona, perquè el fill petit pogués seguir els seus estudis. Al Conservatori Municipal, va estudiar amb Rafael Gálvez, i també amb Lluís Millet (solfeig) i Antoni Nicolau (harmonia). Als dotze anys va començar la seva activitat professional, tocant en teatres i festes majors, actuacions que alternava amb recitals. Va formar un sextet amb el qual es dedicà a la música de *brasserie*, que durant molts anys (fins al 1941) fou el principal suport de la seva economia domèstica, primer a la Granja Royal i després a l'Or del Rin, amb unes interpretacions que convocaven un públic melòman que les escoltava en el més gran silenci. L'any 1912 va obtenir el Premi Extraordinari de Violí. Va recórrer tot Espanya fent concerts amb el seu Bergonzi, amb gran èxit. A més dels recitals, a Barcelona fou el concertino de les principals orquestres en tots els grans esdeveniments musicals (Orfeó Català, Orquestra Pau Casals, etc.). Quan va oferir el seu últim concert, ja plenament dedicat a la direcció d'orquestra, el 1950, havia fet, segons els programes del seu arxiu, 365 concerts arreu d'Espanya (d'aquests, 226 a Barcelona i 70 a Catalunya) i 12 a l'estranger.

El Toldrà quartetista es va manifestar amb la fundació i direcció musical del Quartet Renaixement, format al 1911 amb Josep Recasens, Lluís Sánchez i Antoni Planàs. El 1914 van anar, becats, a París, Berlín i Viena, on van tenir ocasió de conèixer i treballar amb les personalitats més eminents del món musical del moment. Fins l'any 1921, en què el quartet es va desfer a causa de la marxa fora

**Eduard Toldrà amb Lluís M. Millet
i Pau Casals, l'any 1961, a Prada.**

Procedència: Arxiu Biblioteca de
l'Orfeó Català.

de Catalunya d'un dels seus components, el Quartet Renaixement va oferir 207 concerts amb un repertori que abasta 98 obres diferents. Destaca la primera audició íntegra a Barcelona, l'any 1916, dels disset quartets de Beethoven.

El Toldrà pedagog es va manifestar també molt precoçment, i al 1923 era ja professor auxiliar de violí al Conservatori Municipal de Música de Barcelona, del qual va ser professor titular des del 1933 fins a la seva mort, el 1962. Va tenir, a més a més, una gran quantitat d'alumnes particulars, que li professaven, com els altres, una veritable afecció. Des del 1943 li va ser també confiada per la direcció del Conservatori, la càtedra de direcció d'orquestra, creada expressament per a ell, i que va exercir fins a la seva mort.

També la genialitat de Toldrà en la direcció orquestral va ser primerenca. Va començar als vint-i-un anys, amb l'Agrupació d'Instruments de Vent. Fou direc-

**Foto de família amb la seva esposa Maria
Sobrepera i la mare d'ella, Narcisa Vicens.**
Procedència: Fons Montserrat Oriol

tor de l'Orquestra d'Estudis Simfònics del 1924 fins al 1934. Abans, havia dirigit ja l'Orquestra Pau Casals, cosa que feia sovint. El 1941 va obtenir un gran triomf a Madrid amb l'Orquestra Simfònica i l'any següent amb la Nacional (que va dirigir en 41 ocasions). El 1943 li fou confiada la direcció de la nova Orquestra Municipal de Barcelona. La seva dedicació total a aquesta orquestra féu que, des de llavors, no solament renunciés a la titularitat de l'Orquestra Nacional –que li havien ofert, i que assumí després, en no acceptar-la ell, Ataúlfo Argenta– i a una carrera internacional important, sinó també a totes les altres facetes seves, inclosa, malauradament, la de compositor. Només va simultaniejar la direcció amb la seva tasca pedagògica. Va dirigir 579 concerts de l'OMB (487 a Barcelona). A l'estranger, tot i la seva renúncia voluntària a fer-hi una carrera, va dirigir 38 orquestres diverses. Les seves últimes actuacions foren l'estrena de *L'Atlàntida* de Falla al Liceu, i la seva repetició a Cadis, els dies 24, 26 i 30 de novembre del 1961. Va tornar de Cadis greument malalt, i va morir el 31 de maig del 1962.

I amb això arribo a la que és probablement la faceta més important de la personalitat de Toldrà, la de compositor. La major part de la seva obra està composta en el període 1915-1941. Des de la seva dedicació a la direcció de l'Orquestra Municipal de Barcelona, només va escriure molt esporàdicament. Compongué 73 obres –a més d'harmonitzar-ne 28–, la majoria guardonades en concursos i premis (tots els premis als quals es presentà). El bloc principal el constitueixen les seves 50 cançons (entre les quals hi ha els cicles *L'ombra del lledoner* i *La rosa als llavis*). De la seva música de cambra destaquen el quartet *Vistes al mar* i els *Sis sonets* per a violí i piano. Compongué molta música per a cobla: 34 sardanes, *Les danses de Vilanova* i *La maledicció del comte Arnau* per a tres cobles i timbales. Aquesta mateixa obra, orquestrada, una *suite* en mi major, els diversos números per a *La filla del marxant* d'Adrià Gual i la sardana *Empúries* són les seves principals obres orquestrals. Però la seva obra mestra és l'òpera còmica en un acte *El giravolt de maig*, amb text de Josep Carner; estrenada el 1928 al Palau de la Música Catalana de Barcelona, amb decorats i figurins de Xavier Nogués, és una obra cabdal del noucentisme i del món de l'òpera de cambra.

Encara que el curt espai d'aquesta evocació no em dóna marge per comentar una a una les obres de Toldrà, crec que val la pena aturar-se un moment en aquesta obra prodigiosa, obra cabdal, com he dit, del món de l'òpera de cambra. La mestria amb què Toldrà sapigué captar la fina ironia i les subtileces dels personatges i la trama imaginada per Carner, fa que poques persones puguin escapar de l'encís que es desprèn d'aquesta obra meravellosa.

Una característica molt destacada de la seva música és que, com he escrit abans, quasi sempre necessitava de la inspiració de la poesia. Això és normal quan es tracta de cançons, però en Toldrà la poesia la trobem en l'origen de quasi

totes les seves obres instrumentals. Per exemple, les famoses *Vistes al mar*, que tant es toquen avui dia, són evocacions poètiques (és així com ell les titulà) de tres poemes de Joan Maragall. I si es mira la partitura dels *Sis Sonets* per a violí i piano, es veu que cadascun està encapçalat per un poema. El mateix podem dir de *La maledicció del comte Arnau*. I és que la sensibilitat de Toldrà era especialment receptiva de la musicalitat que és inherent a la poesia.

La música de Toldrà, més intuïtiva que constructiva, arriba molt fàcilment a l'oient. Toldrà fou molt sensible a la influència rebuda de la lectura dels poetes catalans. De fet, ho fou molt més que de la que rebé dels compositors del moment. I aquesta influència s'ajuntà a tot el seu coneixement de la música de cambra dels grans compositors que havia anat acumulant durant els molts anys que es dedicà a interpretar-la, en recitals de violí o en concerts del quartet. Aquest coneixement influí molt en la consecució del seu llenguatge, però ell composà sempre al marge de qualsevol escola o moda.

Una simple cançó l'ocupava i l'obsessionava dies i dies, fins que trobava exactament el que tenia en el fons de la seva ment. Quan ho trobava es transfigurava i l'alegria el vessava per tot arreu. Però el resultat no delatava aquesta intensa cerca, i la música sembla sempre escrita dictada per una generosa inspiració, clara i transparent.

Aquest caràcter entenedor de la música de Toldrà, que connecta tan fàcilment amb el públic que l'escolta, crec que és, en bona part, per algunes circumstàncies de la seva biografia: per exemple, pel fet que des que era adolescent hagué d'ajudar al suport familiar tocant el violí en teatres de varietats i de sarsuela, i en festes majors, fent ballar la gent. I més tard, com he dit abans, es dedicà durant quinze anys a tocar cada vespre música de *brasserie*. Aquest contacte continu amb la gent, necessàriament l'havia d'influir al moment d'escriure i fer que la seva música, lluny de qualsevol moda, resultés tan planera, tan directa.

Jo estic d'acord amb el meu pare quan, en la seva documentada i apassionada biografia, escriu que la música de Toldrà és un reflex molt clar de la seva personalitat humana, que fou tan extraordinària com aquella. Rellegint la biografia he vist que destaca com a característiques principals del seu caràcter la sinceritat, l'objectivitat, la seriositat, l'austeritat i l'honestetat. I jo hi afegiria, com a conseqüència de totes, la profunda autocrítica que exercí sobre tota la seva activitat.

És veritat: la música de Toldrà és un reflex de la seva personalitat humana. I la seva personalitat humana és una conseqüència de la vida que visqué, que, tot i les turbulències que patí durant la guerra (en què es refugià a Cantallops, fugint dels bombardejos a Barcelona) i la immediata postguerra, es pot considerar molt feliç. I fou feliç gràcies, bàsicament, a la seva vida familiar i al seu entorn d'amics, capitanejats pel meu pare.

**Comiat multitudinari
d'Eduard Toldrà, l'1
de juny de 1962.**

Procedència: Arxiu Municipal
Contemporani de Barcelona.

Cantallops, terra de promissió

La seva dona, Maria Sobrepera, era filla de Cantallops. Són conegudes les circumstàncies de la seva coneixença. El dia 10 d'agost del 1920, Toldrà animava, amb un grup de músics, un ball de la festa major de Castelló d'Empúries. Des de dalt de l'estrada on tocava, veié aquella noia, molt guapa, i li cridà l'atenció. Juli Garreta li agafà el violí i el substituï una estona perquè Toldrà pogués ballar amb ella. Se n'enamorà des del primer moment. Sabé que aquella era la dona de la seva vida. Sembla que també ella quedà molt impressionada per aquell jove músic apassionat. El festeig no fou fàcil. La mare de la noia, la senyora Narcisa Vicens, vídua de Sobrepera, propietària de can Batlle, a Cantallops, era una persona de caràcter molt fort que, havent enviudat de jove, havia conduït amb mà ferma la hisenda familiar. Ella volia per a la seva filla quelcom més 'respectable' que un pobre músic. Durant tres anys, Toldrà escrigué cada dia una carta o una simple postal a Maria, a Cantallops, explicant-li el que feia, tenint molta cura del que escrivia, ja que sabia que les seves paraules serien també llegides per la seva mare.

Passejant per
Cantallops.
Procedència: Fons
Montserrat Oriol.

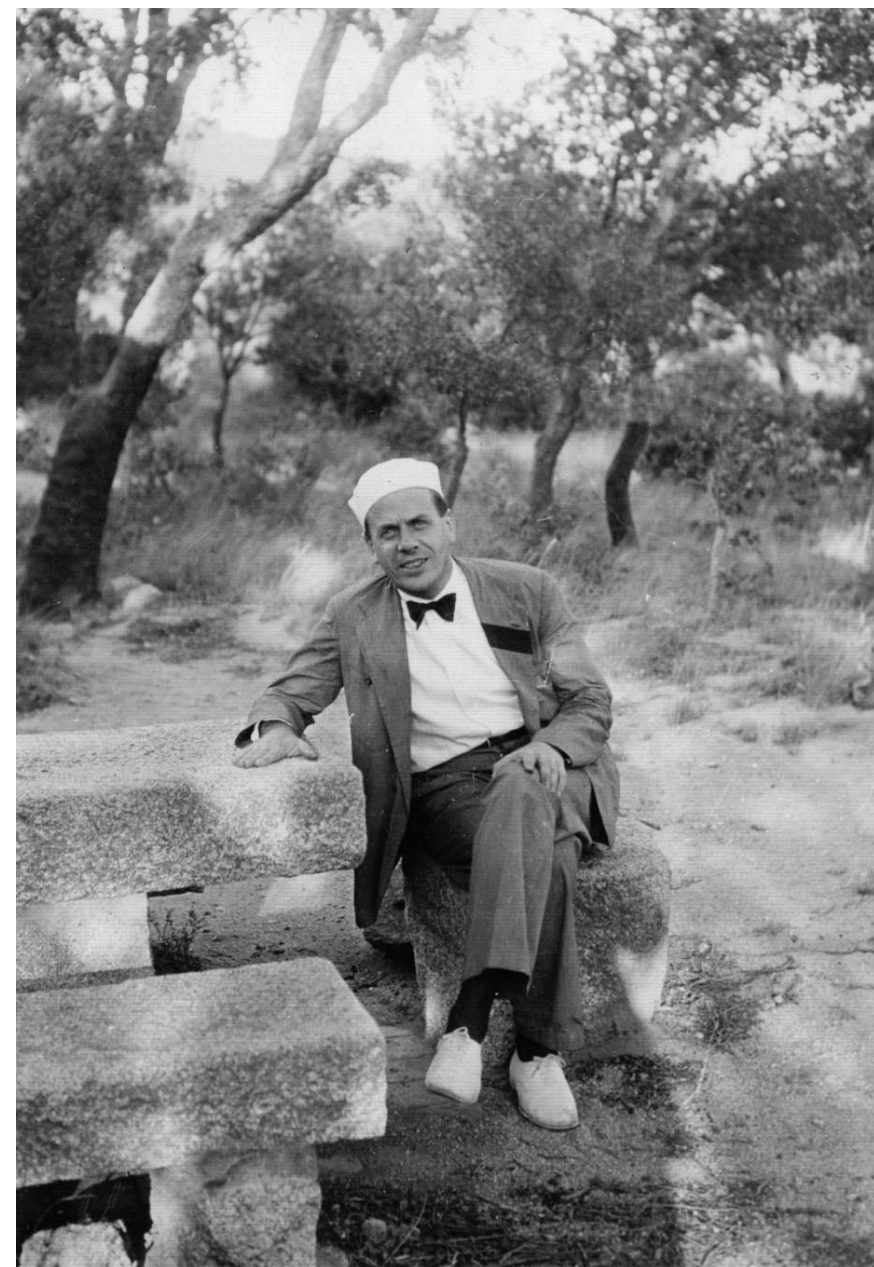
Com explica el meu pare, que conegué molt bé la senyora Narcisa, «la ferma-sa dels dos protagonistes, les referències que en rebia, el prestigi creixent de la personalitat de Toldrà, i el *charme* personal d'aquest en les comptades ocasions en què es pogué relacionar directament amb la senyora Ciseta, acabaren vençant la seva resistència. Després de tres anys, donà el seu consentiment, del qual va estar ben contenta en tota la seva llarga vida (morí a noranta-dos anys, un any i mig abans que el seu gendre).

Després, la vida familiar, enriquida al cap d'un any amb l'arribada d'una filla (Narcisa, com la seva àvia) fou molt feliç, i Toldrà trobà la pau i la tranquil·litat que necessitava per exercir la seva professió. Durant l'hivern, les seves lliçons de violí (al conservatori i a casa) i, a partir del 1944, la seva dedicació intensa a la direcció de l'Orquestra Municipal, li prenien tot el temps i no n'hi quedava per compondre. I s'havia d'esperar a l'estiu per donar sortida a les melodies que li passaven pel cap i per complir amb els encàrrecs que rebia.

Quan es va casar el 1923 a Cantallops, havia compost 36 obres, entre les quals hi havia les conegudes *Vistes al mar*, els *Sis sonets*, tretze cançons i catorze sardanes. Un cop casat, en compongué un centenar més (101, exactament), entre aquestes, el celebrat *Giravolt de maig*. I pràcticament totes les escrigué a Cantallops; la majoria, abans d'esclatar la guerra. Normalment, dedicava tots els matins a compondre. Agafava les solfes i els llapis i se n'anava a un bosc molt proper a la casa, on hi havia una taula i uns bancs de pedra, on s'instal·lava i deixava fluir la seva vena musical, rodejat d'un gran silenci, el silenci viu de la natura. Després, a la tarda, s'asseia al piano, i donava forma als esborranys que havia anotat al matí.

Aquesta taula de can Casas on s'escrigué la música més meravellosa que s'ha escrit a Catalunya, crec que mereixeria que els propietaris del bosc on està enclavada li dediquessin una atenció especial, deixant ben clar per a la posteritat la seva importància. Quan no hi siguem els que som conscients de la seva singularitat, el pas dels anys anirà esborrant aquest record i pot arribar el dia en què ningú la relacioni amb Eduard Toldrà. Si arribés el dia que el 'progrés' urbanístic provoqués la seva desaparició, crec que s'hauria de traslladar a un museu que la volgués acollir i honorar degudament.

A Cantallops hi fou molt feliç, en aquesta gran casa, rodejat per la seva gran família. De caràcter molt senzill i afable, s'integrà molt en la vida del poble. Fou amic de tots els seus habitants, amb els quals li agradava mantenir llargues xerrades. Era molt conversador, i sabia guanyar-se l'estima i la consideració de tots els seus interlocutors. No tingué mai cap problema per agafar el violí i col·laborar en les festes del poble. Mai no es féu pregar. Voltant pel poble i per la comarca demanava als més grans, pageses, pastors, carbonaires, llenyataires i pagesos que li cantessin cançons populars catalanes, i ell les recollia, i aconseguí així reunir-ne

A la taula del bosc de la Plana, on anava a inspirar-se. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

un bon feix, que gràcies a això no s'han perdut, car les anava entregant a l'Obra del Cançoner Popular. El 1933 n'harmonitzà nou, que edità la Unión Musical Española, i que ara es canten sovint en els concerts.

Tot i que l'ambient inspirà directament quasi tota l'obra de Toldrà, l'empremta de Cantallops es veu principalment en les sardanes. Per exemple, en la sardana *Cantallops*, escrita el 1931. O *Puig Neulós*, dedicada al meu pare, en què evoca les passejades que els portaren a tots dos més d'una vegada fins al cim d'aquesta muntanya pirinenca. En contra del que es pot pensar, la sardana *Salou*, del 1932, no fou inspirada per la bonica població marinera del Tarragonès sinó per un paratge cantallopenc on la família Sobrepera tenia vinya. I la *Faluga* (1934) està dedicada a l'eixerida gossa de can Batlle, que l'acompanyava sovint en les seves passejades, i que li dedicà quan va morir. També podríem parlar d'*El bac de les ginesteres* en referència a un altre indret del poble anomenat realment *(O)bac dels ginestells* o de *Coll Forcat*, que es troba camí de Requesens i era molt recorregut pel compositor. En el camp familiar i lligat al poble cal destacar la composició que escriví l'any 1921 en temps de festeig a Maria Sobrepera, *Mariona*, o la delicada peça en honor de la pubilla de la seva neboda Montserrat, *Maria Isabel*.

El meu pare anava cada estiu a passar uns dies a casa seva, a Cantallops. En la biografia que escrigué de Toldrà descriu així la vida que feien: «*A l'estiu, ens retrobàvem a Cantallops i allà els col·loquis duraven tot el matí. Al matí, davant el piano, tocant, cantant i comentant. A la tarda, tot passejant per l'hort o per les vinyes, o per la muntanya, camí de la font d'en Galté.*»

Al meu pare li agradava molt pujar a Cantallops tot i que, els primers anys, no era gens fàcil arribar-hi. Permetin-me que transcrigui un fragment d'una carta que Toldrà escrigué al meu pare el 5 d'agost de 1925, abans de la seva primera vinguda, explicant-li el que havia de fer per anar fins allà: «*Em resta només donar-vos una idea del que us cal fer per venir aquí el 22. Primerament anar a Figueres. Un cop allí, demanar pels autos d'en Lluís que van a la Jonquera. En surt un a les 11 i un altre (em sembla) a les 3 de la tarda. Us recomano el primer. Agafeu aquest auto i demaneu que es pari a can Cuartos. Allí baixeu i allí trobareu una tartana amb en Toldrà que us esperarà per a portar-vos a Cantallops.*»

Tots dos varen mantenir una intensa correspondència, que conservaren curiosament, i que jo he recopilat. Voldria ara transcriure un fragment d'una altra carta, que descriu tan alguns racons d'aquesta casa com el plaer que li causava arribar-hi:

«*Estimat Manuel:*

Quan, aquest matí, m'he llevat, i la feixuga roda de les idees s'ha posat en moviment, he pres una determinació: la de no deixar passar un dia més sense escriure-us. De manera que, després de fetes les pràctiques d'higiene matinal de tothom conegudes, després de

Eduard Toldrà i Maria Sobrepera, festejant. Procedència: Biblioteca de Catalunya.

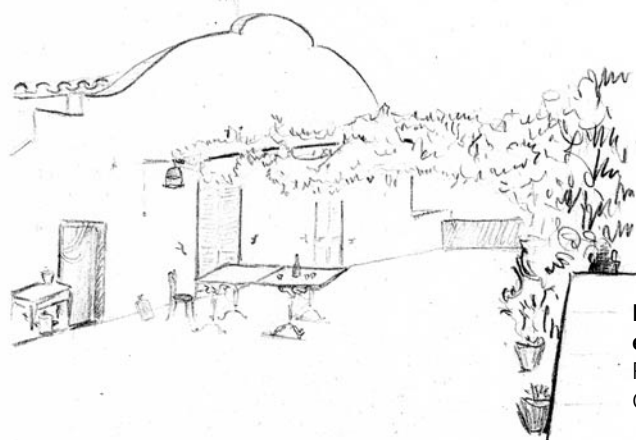
Única foto que es conserva del casament. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

Amb el Citroën del seu cunyat, Anicet Oriol, amb el que varen passar moltes aventures. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

prendre –per pura disciplina– el quotidià desdijuni, i, tot encenent un cigarret, me n’he vingut a aquella vasta i vestusta [sic] sala anomenada, per acord tàcit dels meus familiars, a cal Masover. La recordeu aquesta sala, Manuel? Recordeu pas la seva rara olor, de sacs de gra, d’herba cremada i de pantalons de vellut? O, tal vegada, la vostra memòria us permet de recordar millor l’imponent sostre, amb les seves gruixides vigues, negres de fum, o bé la taula, tan ample com desnivellada, sobre la qual vàreu, un dia, construir un graciós taulell d’escacs? Doncs bé, sobre aquesta taula que, malgrat el seu desnivell, sis estiuades de freqüentació m’han permès de posar-hi un cert afecte, sobre aquesta taula, dic, em dispo a escriure-us. No caldrà que us reporti com va ésser, de feliç, el nostre viatge de vinguda. Ni l’alegria de l’arribada, ni la calor que feia... Només us esmentaré, tot passant, com em va ésser plaent d’asseure’m davant del volant de l’enyorat Citroën, i menar-lo. Cada canvi de marxa, un batec de joia, cada viratge, una meravella, cada toc de clàxon, un pur encís... Han passat vuit dies. Els primers dies d’estiuada no són pas els millors. El sistema nerviós es ressent, encara, de l’inèrcia de tot un hivern de pencadiça [sic] ciutadana, i els sentits, poc intel·ligents, no saben comprendre que l’estada a Cantallops serà llarga, i volen engolir tot d’un cop les mil delícies que el contacte amb la natura els proporciona. Així i tot, en els vuit primers, com en tots els restants dies, hom sent el benestar inefable de no sentir-se lligat per altres obligacions que les naturals, com són: menjar i beure, jaure a pleret, etc., etc.»

Hi ha moltes altres cartes en què parla de Cantallops i de la vida que hi portava. Hi ha també un relat minuciós de les obres que anava creant, dels problemes que hi trobava, i de la gran joia que sentia quan podia donar-les per acabades. Però no vull allargar-me més. I acabo celebrant que la commemoració del cinquantenari de la mort d’Eduard Toldrà hagi sigut el motiu per recordar a la posteritat el seu pas per aquest poble amb la col·locació d’una placa que farà perdurable aquest record.

L’eixida de can Batlle, en un dibuix de Toldrà.
Procedència: Fons Manuel Capdevila Font.

A DALT > Una foto d’època de can Batlle, casa pairal on Eduard Toldrà passava els estius. Procedència: Fons Montserrat Oriol.

A L’ESQUERRA > Maria Sobrepera amb la seva neboda Montserrat i la pubilla d’ella, a qui Toldrà dedicà una sardana. Procedència: Fons Montserrat Oriol.

A LA DRETA > Al pati de can Batlle, amb la seva esposa Maria i família, uns amics, i la gossa Faluga. Procedència: Fons Montserrat Oriol.

A DALT > Passejant per Cantallops, camí de les vinyes.
Procedència: Fons Montserrat Oriol.

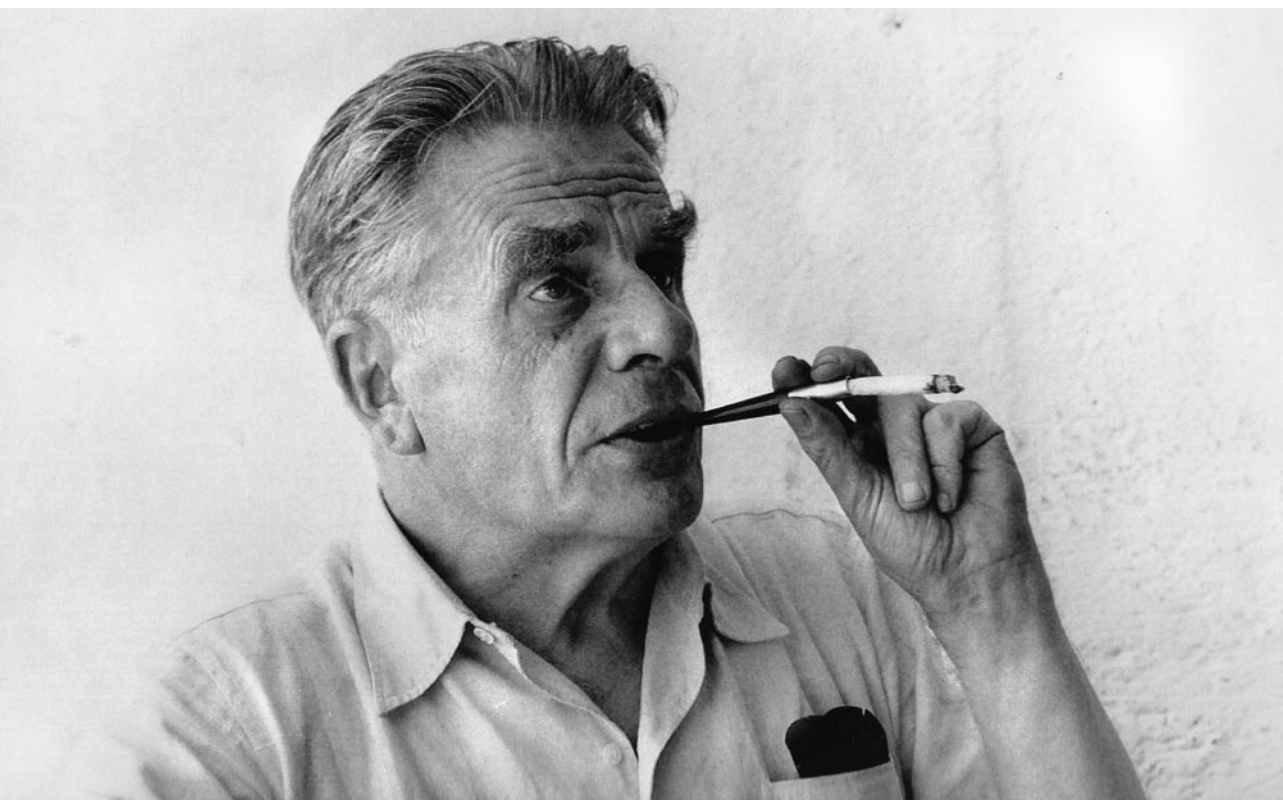
A L'ESQUERRA > A la galeria de can Batlle, amb la seva esposa i la seva filla. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

A LA DRETA > A la galeria de can Batlle, anys després, amb la seva esposa, la filla i l'àvia Narcisa Vicens. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

A DALT > Reposant amb la família a la font de les Soques.

A L'ESQUERRA > Jugant al pati de can Batlle.
Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

A LA DRETA > A Requesens, amb la seva esposa Maria i el seu gran amic i biògraf Manel Capdevila Rovira. Procedència: Fons Manuel Capdevila Font.

Eduard Toldrà, a la seva maduresa. Foto: Luc Joubert. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

Sortint de can Xeix, a Cantallops. Foto: Luc Joubert. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

Amb l'agutzil, a Cantallops. Foto: Luc Joubert. Procedència: Fons Narcisa Toldrà.

